Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Asia: HE 81/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi liiketoimintakiellosta annetun lain 3 ja 21 §:n sekä kaupparekisterilain 20 §:n muuttamisesta

Hallituksen esityksellä muutettaisiin liiketoimintakiellosta annettua lakia (1059/1985), jäljempänä *liiketoimintakieltolaki*, ja kaupparekisterilakia (564/2023). Esitys on valmisteltu työ- ja elinkeinoministeriössä yhteistyössä oikeusministeriön kanssa.

Euroopan parlamentti ja neuvosto ovat 20.6.2019 antaneet direktiivin (EU) 2019/1151 direktiivin (EU) 2017/1132 muuttamisesta siltä osin kuin on kyse digitaalisten välineiden ja prosessien käytöstä yhtiöoikeuden alalla, jäljempänä *digitalisointidirektiivi*. Digitalisointidirektiivi on pantu täytäntöön pääosin laeilla, joita koskevat ehdotukset ovat sisältyneet hallituksen esitykseen HE 151/2021 vp eduskunnalle laeiksi kaupparekisterilain ja yritys- ja yhteisötietolain 4 §:n muuttamisesta. Muutokset on sisällytetty sittemmin uuteen kaupparekisterilakiin.

Digitalisointidirektiivillä yhtiöoikeusdirektiivin lisätyssä 13 i artiklassa säädetään liiketoimintakiellosta olevista johtajista. Artiklan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että niillä on säännöt johtajien asettamisesta liiketoimintakieltoon. Suomessa liiketoimintakiellosta säädetään liiketoimintakieltolaissa. Artikla 13 i edellyttää täytäntöönpanotoimia siltä osin kuin siinä edellytetään säädettäväksi mahdollisuudesta ottaa huomioon toisessa jäsenvaltiossa voimassa oleva liiketoimintakielto tai sen hallussa oleva liiketoimintakiellon kannalta merkityksellinen tieto. Jäsenvaltioiden on lisäksi varmistettava, että ne voivat vastata toisen jäsenvaltion pyyntöön saada pyyntöön vastaavan jäsenvaltion lainsäädännön mukaisesti johtajien liiketoimintakieltoon asettamisen kannalta merkityksellisiä tietoja.

Liiketoimintakieltolaki

Toisessa ETA valtiossa määrätyn liiketoiminnan harjoittamiseen liittyvän kiellon tai rikollisen menettelyn huomioiminen määrättäessä liiketoimintakieltoa Suomessa

Liiketoimintakiellon määrää Suomessa tuomioistuin. Voimassa olevan liiketoimintakieltolain 3 §:n 1 momentin mukaan liiketoimintakieltoon voidaan määrätä 2 §:ssä tarkoitettu henkilö, 1) jos hän on liiketoiminnassa muusta kuin maksukyvyttömyydestä johtuvasta syystä olennaisesti laiminlyönyt siihen liittyviä lakisääteisiä velvollisuuksia; tai 2) jos hän on liiketoiminnassa syyllistynyt rikolliseen menettelyyn, jota ei voida pitää vähäisenä, ja hänen toimintaansa on kokonaisuutena arvioiden pidettävä velkojien, sopimuskumppaneiden, julkisen talouden taikka terveen ja toimivan taloudellisen kilpailun kannalta vahingollisena.

Liiketoimintakieltolain 3 §:ään ehdotetaan lisättäväksi uusi 4 momentti, jonka mukaan:

> Henkilön toimintaa 1 momentin nojalla kokonaisuutena arvioitaessa voidaan huomioon ottaa myös Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa henkilölle määrätty kielto harjoittaa liiketoimintaa tai osallistua liiketoimintaan, jos kiellon perusteena on mainitussa momentissa tarkoitettua vastaava laiminlyönti tai rikollinen menettely, samoin kuin henkilön syyllistyminen edellä tarkoitetussa valtiossa mainitun momentin 2 kohdassa tarkoitettua vastaavaan rikolliseen menettelyyn.

Jatkossa Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa määrätty kielto harjoittaa liiketoimintaa tai osallistua liiketoimintaan samoin kuin rikollinen menettely voitaisiin ottaa huomioon osana kokonaisarviointia, mutta se ei olisi itsenäinen peruste liiketoimintakiellon määräämiselle. Esitys voi vaikuttaa käytännössä kahdella tavalla liiketoimintakiellon määräämisen Suomessa. Vaikka Suomessa tapahtunut laiminlyönti tai rikollinen toiminta yksinään ei johtaisi liiketoimintakieltoon, voisi yhteisvaikutus siihen johtaa. Merkittävin vaikutus esityksellä on todennäköisesti kuitenkin liiketoimintakiellon pituuden mittaamiseen.

Muualla määrätyn kiellon perusteen tulisi liittyä liiketoiminnan harjoittamiseen. Lisäksi edellytettäisiin perusteen vastaavuutta Suomessa liiketoimintakiellon perusteista säädettyyn nähden. Tämä ei tarkoita, että esimerkiksi kirjanpitolainsäädännöltä edellytettäisiin sisällöllistä vastaavuutta. Kyse on siitä, ettei Suomelle ”vierailla” perusteilla määrättyjä kieltoja huomioitaisi. Ääriesimerkkejä ovat esimerkiksi sukupuoli tai vakaumus kiellon vaikuttimena. Tällaiset perusteet ovat kuitenkin erittäin epätodennäköisiä Euroopan talousalueeseen kuuluvissa valtioissa.

Vaikka henkilölle ei olisi määrätty liiketoiminnan harjoittamista koskevaa kieltoa, voitaisiin kokonaisarvioinnissa huomioida henkilön syyllistyminen liiketoiminnassa toisessa Euroopan talousalueessa kuuluvassa valtiossa rikolliseen menettelyyn, jota ei ole pidettävä vähäisenä. Myös rikollisen menettelyn huominen edellyttää, että rikollinen

menettely liiketoiminnassa vastaa Suomessa liiketoimintakiellon perusteista säädettyä.

Tietojenvaihto

Liiketoimintakieltolain 21 §:ssä säädetään liiketoimintakieltorekisteristä. Rekisteriä ylläpitää Oikeusrekisterikeskus. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uudet 6 ja 7 momentti.

Pykälän 6 momentti koskisi Suomeen saapuvaa tietopyyntöä. Säännöksen mukaan saatuaan Euroopan talousalueeseen kuuluvasta valtiosta yhtiöoikeusdirektiivin 13 i artiklan 3 kohdassa tarkoitetun pyynnön, Oikeusrekisterikeskus antaisi rekistereiden yhteenliittämisjärjestelmän[1] välityksellä tiedon siitä, onko pyynnössä tarkoitettu henkilö määrätty Suomessa liiketoimintakieltoon. Pyynnössä olisi mainittava henkilön etunimi ja sukunimi sekä syntymäaika tai henkilötunnus. Oikeusrekisterikeskuksella olisi Euroopan talousalueeseen kuuluvan valtion erillisestä pyynnöstä oikeus luovuttaa tieto liiketoimintakieltoon määrätyn henkilön kohdalle rekisteriin merkityistä muista julkisista tiedoista yhteenliittämisjärjestelmän välityksellä tai muuta suojattu tiedonsiirtoyhteyttä tai -tapaa käyttämällä. Tiedot luovutettaisiin pyynnön tehneelle Euroopan talousalueeseen kuuluvalle valtiolle maksutta.

Suomesta lähetettävästä tietopyynnöstä säädettäisiin 7 momentissa, jonka mukaan liiketoimintakieltoasian tutkinnassa toimivaltainen viranomainen, syyttäjä tai tuomioistuin voisi pyytää Oikeusrekisterikeskukselta tiedon siitä, onko henkilölle määrätty toisessa Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa kielto harjoittaa liiketoimintaa tai osallistua liiketoimintaan. Pyyntö voisi käsittää myös muut liiketoimintakiellon määräämisen kannalta saatavissa olevat merkitykselliset tiedot, kuten liiketoimintakiellon pituuden, perusteen tai asiaan liittyvä tuomion. Oikeusrekisterikeskukselle osoitetussa pyynnössä olisi mainittava henkilön etunimi ja sukunimi sekä syntymäaika. Oikeusrekisterikeskus voisi pyytää täydentäviä tietoja henkilön yksiselitteiseksi tunnistamiseksi. Tämä koskee tilannetta, jossa pyynnön vastaanottava jäsenvaltio ilmoittaa tarvittavista lisätiedosta, kuten henkilötunnusta vastaavasta tiedosta. Oikeusrekisterikeskus pyytäisi tiedot rekistereiden yhteenliittämisjärjestelmän välityksellä toisesta Euroopan talousalueeseen kuuluvasta valtiosta ja luovuttaisi ne pyynnön tehneelle kansalliselle viranomaiselle maksutta. Edellä tarkoitettu pyynnön tehnyt tai muu tietoja käsittelevä viranomainen ei saisi säilyttää tietojenvaihdossa saatuja henkilötietoja pidempään kuin on tarpeen liiketoimintakieltoa koskevan asian tutkimiseksi ja asian ratkaisemiseksi.

Kaupparekisterilaki

Kaupparekisterilain 20 §:ssä säädetään Patentti- ja rekisterihallituksen velvollisuudesta kuulla Finanssivalvontaa tiettyjen kaupparekisteri-il-

[1] Business Registers Interconnection System (BRIS) – rekistereiden yhteenliittämisjärjestelmä. Yhtiöoikeusdirektiivin (EU) 2017/1132 22 artiklan mukaan rekistereiden yhteenliittämisjärjestelmä käsittää jäsenvaltioiden rekisterit, keskusjärjestelmän ja Euroopan oikeusportaalin, joka toimii eurooppalaisena sähköisenä yhteyspisteenä. Suomessa järjestelmään on liitetty kaupparekisteri, mutta tietojenvaihtoa varten jatkossa myös liiketoimintakieltorekisteri.

moitusten käsittelyn yhteydessä. Pykälän 3 kohtaa ei muutettaisi asiallisesti, mutta kohtaa selkeytettäisiin siten, että siitä ilmenisi selkeästi, että rekisteriviranomaisen on kuultava Finanssivalvontaa myös silloin, kun kyse on kiinteistörahastolaissa (1173/1997) tarkoitettua kiinteistörahastoa koskevan osakeyhtiön yhtiöjärjestyksen muutoksen hyväksymisestä. Ruotsinkielisen lakitekstin osalta selkeytettäisiin sitä, että kommandiittiyhtiöllä tarkoitetaan nimenomaisesti kiinteistörahastolaissa tarkoitettua kiinteistörahastoa koskevaa kommandiittiyhtiötä.

Rahoitus

Liiketoimintakieltoja koskevan tietojenvaihdon teknistä toteutusta varten Oikeusrekisterikeskukselle on vuodelle 2023 osoitettu 120 000 euron siirtomääräraha, joka on siirretty käytettäväksi vuonna 2024. Arvio on tarkentunut 145 000 euroon, joka voidaan kattaa kehysten puitteissa JTS 2023-2025 osoitetulla lisämäärärahalla. Oikeusrekisterikeskukselle on lisäksi sen arvion perusteella osoitettu pysyvä yhden henkilötyövuoden resurssi vuodesta 2023 alkaen. Henkilötyövuoden lisäys etupainotteisesti on mahdollistanut teknisen projektin toteutuksen.

Voimaantulo

Lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan mahdollisimman pian, kuitenkin viimeistään 1.1.2025.

Digitalisointidirektiivillä yhtiöoikeusdirektiiviin lisätty 13 i artikla olisi tullut panna täytäntöön jäsenvaltioissa viimeistään 1 päivänä elokuuta 2023. Komissio on aloittanut asiassa rikkomusmenettelyn INFR(2023)0215. Suomi on ilmoittanut komissiolle, että 13 i artikla implementoidaan kansalliseen lainsäädäntöön siten, että lainsäädäntö on voimassa viimeistään vuoden 2025 alusta, jolloin digitalisointidirektiivin (EU) 2019/1151 täytäntöönpano olisi Suomen näkemyksen mukaan täydellinen.

Jyri Oksanen
Erityisasiantuntija